

Så lyset med mekaniske fag

– Det hender jeg møter en hjelpepleier eller kassadame og tenker «denne dama ville blitt lykkeligere som bilmekaniker eller elektriker», sier Ellen Møller.

Jeg fant meg sjøl på bilmekanikerlinja, sier Ellen Møller., Foto: Anita Haslie, Eier: Kilden

Sjøl hadde unge Ellen tenkt å bli sosionom, men så ble hun med i et politisk miljø hvor en jobb i industrien stod høyt i kurs. Ellen forandra framtidsplanene og begynte på voksenopplæringskurs i mekaniske fag i stedet. Der så hun lyset.

Bakgrunn: seks kvinner som tok yrkesfag i 1970-åra

Her kan du lese om seks kvinner som tok yrkesfag i 1970-åra og ble tømrer, bussmekaniker, elektromontør, prosesstekniker, lokfører og snekker. De forteller om glede og stolthet ved å takle utfordringer kvinner sjelden får, og også om problemer og diskriminering. Alle ble aktive i Kvinner i Mannsykker (KIM) gruppa hvor de diskuterte egne erfaringer og drev informasjonsarbeid om utradisjonelle yrkesvalg. Intervjuene ble gjort i 2008.

– Jeg kunne lage ting av stål! sier Ellen.

– Før hadde jeg vevd og dreid og litt sånt, men å se at jeg kunne lage noe av stål var noe helt annet. Jeg ble så stolt!

Personalsjef med en skrekvisjon

Den første jobben fikk hun i et mekanisk verksted. Etter en periode med kjedelig rutinearbeid ble hun satt til å slipe veivaksler. Hun måtte være ekstremt nøyaktig, og arbeidet var utfordrende og spennende. En dag kom personalsjefen forbi. Han stoppa opp og så på Ellen. Rett etterpå ble hun kalt inn på kontoret hans.

– Jeg ser du sliper veivaksler, sa han. «Ja», sa jeg, og lurte på om jeg hadde gjort noe galt. Nei, det var ikke det, sa personalsjefen, men dette var jo ikke jobb for en dame. Det passa seg rett og slett ikke. «Tenk om du ble innlagt på sykehus, og så kom det en mannlig sykepleierske, Ellen!»

Store arbeidsplasser er bra

Her gidder jeg ikke være lenger, tenkte Ellen. Hun slutta og begynte på bilmekanikerlinja på yrkesskolen som eneste jente. Der gjorde hun mye hun aldri hadde tenkt hun ville klare. Det var som å finne seg sjøl, sier Ellen. Etter skolen fikk hun jobb på bussverkstedet til Oslo Sporveier. Ligestillingsombudet måtte mobiliseres før det gikk igjennom hos ledelsen, men fagforeninga støtta henne.

“

Etterpå har jeg anbefalt minoriteter å søke seg til store arbeidsplasser.

Mottakelsen hun fikk da hun begynte, var nokså variert, men fordi det var en stor arbeidsplass, jobba det mye forskjellige slags folk der. Etter hvert fant Ellen en gjeng hun delte interesser med. Erfaringene fra bussverkstedet lærte henne ei viktig lekse.

Kvinner i Mannsykker (KIM)

Organisasjonen ble stiftet i 1980 og varte frem til 1990-tallet. Blant initiativtakerne var bilmekaniker Ellen Møller og elektriker Inger Vagle. KIM var en landsomfattende organisasjon og hadde som hovedoppgave å rekruttere kvinner til mannsdominerte yrker. Kilde: Erichsen, Bodil Chr.: Norske kvinners liv og kamp, bind 2. Res publica, 2017.

– Etterpå har jeg anbefalt minoriteter å søke seg til store arbeidsplasser, sier Ellen. – Hvis du ikke finner noen som støtter deg der, er det deg det er noe gærn't med. Kommer du på et lite sted hvor kvinneforakt eller rasisme dominerer, får du det fælt.

98 hvite menn, «afrikaner'n Dodo» og Ellen

Hun oppdaga at det som var mest slitsomt var å være synlig hele tida. Hun kunne ligge under en buss og jobbe, og så kom det en forbi som bøyde seg ned, og sa «der ligger'a gitt», og så kom det en til som sa «der ligger'a gitt», og det samme sa den tredje og den fjerde og den femte.

– Sjøl om jeg visste at ingen mente noe vondt med det, var det vanskelig å late som ingenting. På den tida hadde jeg det også tøft i privatlivet, og det tok på å være opplagt på jobben uten å bli irritert.

De var hundre mekanikere på verkstedet, nittiåtte hvite menn, «afrikaner'n Dodo» og Ellen.

Dodo stakk seg også ut i den helhvite arbeidsstokken. Ellen og han opplevde mye av det samme. Hvis Ole eller Per kom for seint var det ingen som bemerket noe, men gjaldt det Ellen eller Dodo, visste hele verkstedet det.

– Dodo og jeg ble veldig gode venner, og snakka mye om det vi opplevde. Han var fra Gambia og trudde på voodoo. Det var litt merkelig å oppdage at vi to opplevde mye de hvite gutta fra samme by som meg, ikke opplevde, ler Ellen.

Mannen fikk whisky, hva fikk Ellen?

Etter fire år på bussverkstedet, ble hun tilbudt jobb på et motorsenter for ungdom. Det fungerte som ungdomsklubb hvor unge kom for å snakke og reparere sykler og biler.

– Det er mye en kan prate om mens en mekker en moped, sier Ellen, og en behøver ikke se hverandre inn i øya en gang.

Om sommeren kjørte hun veipatrulje for NAF fram og tilbake over fjellet for å hjelpe bilister i nød. En hyggelig fyr som gjorde samme jobb et annet sted, fikk whisky som takk. Ellen fikk sjokolade og lommestørklær.

– En gang hadde jeg besøk av en kamerat som ble med meg på oppdrag. Jeg husker godt ansiktene til noen tyske turister som så at han holdt paraplyen mens jeg stod på hue nedi motoren og lodda et eller annet, sier Ellen.

Overlegens instruksjer

Jobben på motorsentret var trivelig, men usikker. Ellen begynte på toårig teknisk fagskole for å bli lærer eller teknisk leder i en bedrift. For annen gang var hun eneste jente på billinja. Planen var å jobbe på motorsentret og kjøre patrulje om sommeren, men så fikk hun kreft.

“

De hadde ikke en gang tatt seg tida til å spørre hva jeg dreiv med!

Etter en vellykka operasjon, ga overlegen henne detaljerte instruksjoner om hvordan hun skulle unngå infeksjoner. Hun måtte bruke hansker når hun vaska opp og når hun jobba i hagen, og ikke bære tungt hjem fra butikken, sa han. Oppvask, hagearbeid, innkjøp, slik så overlegen for seg Ellens liv.

– De hadde ikke en gang tatt seg tida til å spørre hva jeg dreiv med! sier hun, dette var ei regle de automatisk sa til damer.

Overlegen brukte tid på å fordøye tilbakemeldinga om at hun hadde oppvaskmaskin, kun en liten verandakasse, og dessuten jobba som bilmekaniker.

Kvinner i Mannsykker (KIM)

Jentene har kraft og tæl! Vi vil tjene penger sjæl! Arbeidsplasser skal vi ha – akkurat som mannfolka! Dette var slagordet til Kvinner i Mannsykker (KIM), som ble starta i 1980. Ellen var med fra begynnelsen.

– Gruppa skjerpa oss som var med, sier hun.

– Det var ikke bare at vi samla oss i ei gruppe, det var som om hver og en av oss ble samla i oss sjøl også, som om det ga oss en ny identitet.

Sammen fant de gode metoder for å takle diskriminering eller dumskap de møtte på jobben.

Gruppa var god å støtte seg på når en hadde det vanskelig, men medlemmene var helt klare på at KIM ikke var ei gruppe for klaging og syting. Tvert imot oppmuntra de hverandre til å være stolte og sjølbevisste.

– Sjøl om jeg hadde hatt noen tunge stunder på jobben en dag, var det alltid noe å putte i den andre vektskåla, sier Ellen.

– Når jeg gikk hjem kunne jeg uansett tenke på at det var jeg som reparerte den bussen så den gikk igjen.

En kvinne mot hundre mann?

Å jobbe sammen med menn som ikke var vant til å ha kvinner på arbeidsplassen, skapte reaksjoner av mange slag. I KIM samla kvinnene erfaringene sine og prøvde å finne fellesnevner. Alle opplevde å få veldig mye oppmerksomhet, og bli ekstra synlige i enhver sammenheng. Noen ble hakkekyllinger som ble sett ned på og fikk skylda for noe de ikke hadde ansvar for. Andre ble behandla som om de var en slags maskot og ikke en arbeidstaker på lik linje med andre. Mange ble tilbudt hjelp av kollegaer som ville være greie eller ikke egentlig trodde kvinner kunne noe. Andre ble oversett i situasjoner hvor en mann ville fått hjelp.

Hvorfor reagerte mennene slik de gjorde? Handla det først og fremst om motsetninger mellom kvinner og menn? Hvis det gjorde det, hvordan skulle en kvinne kunne slåss alene mot hundre mann? Hvorfor hadde Ellen mye av de samme erfaringene som Dodo?

– Etter hvert begynte vi å se det som skjedde som forholdet mellom minoritet og majoritet, sier Ellen.

En studietur til USA i midten av 1980-åra var viktig. Der traff hun svarte kvinner som slåss mot rasisme og for at alle skulle ha samme rettigheter som den hvite majoriteten. De mente det var mye felles mellom kvinnebevegelsen og borgerrettighetsbevegelsen. Ellen og de andre i KIM kjente seg igjen i tankene og erfaringene til de svarte kvinnene.

Brøleaper breier seg

Flere av mannsmiljøene Ellen jobba i, var dominert av det hun kaller brøleapene. De er ikke nødvendigvis mange, men de gjør mye av seg.

– De er menn som for eksempel skryter av pornofilmer de har sett, som vil snakke om lammekjøtt eller løper til vinduet for å plystre og rope når det går ei ung jente forbi.

– Dette er en stil mange mannfolk heller ikke vil ha, sier Ellen.

“

De aller fleste menn er ålreite, de liker ikke brøleapene og væremåten deres.

Brøleapene dempa seg ofte litt når det kom en kvinne på arbeidsplassen. Det var flere av de andre mennene glade for, fortalte de Ellen.

– De aller fleste menn er ålreite, de liker ikke brøleapene og væremåten deres. Problemet er at det sitter veldig langt inne for de andre mennene å si ifra. I en del mannsmiljøer blir det som en slags suggesjon.

Den store utfordringa i likestillingskampen er at de gode mennene må sette ned foten, mener Ellen. Hun ser forandringene i yngre generasjoner. Det er helt feil å snakke om ei macho gutterolle i dag, synes hun.

– Mange gutter har gått i barnehage, de kjenner jenter, og har jentevenner. Pappaer og døtre har nærere forhold enn før. Derfor ser vi at det ofte er en far eller andre menn i familien som skjønner hva vi snakker om når vi anbefaler utradisjonelle yrker for jenter, sier Ellen.

Rydd plass til begge kjønn, og alle blir lykkeligere

Det Ellen erfarte gjennom KIM, ble etter hvert den røde tråden i yrkeslivet hennes. Hun tok spesialpedagogikk, og nå er hun lærer på Etterstad videregående i Oslo. For tida er hun med på et prosjekt hvor LO og NAF skal gjøre 32 bedrifter innen bil- og elektrobransjen til moderne arbeidsplasser for begge kjønn.

Majoriteten må forandre seg for at minoritetene skal få plass, det er lærdommen Ellen er med på å sette ut i livet.

– Får vi til dette blir det også lettere for flere enn kvinnene, for eksempel de yngre gutta, sier hun.

Hun forteller om to elever fra skolen som ble lærlinger på det bilverkstedet hvor alle i klassen hadde lyst å jobbe. De unge gutta var kjempelykkelige da de begynte, men det varte ikke lenge. Før kontrakten deres gikk ut kom begge til Ellen og spurte om hun kunne finne et annet verksted til dem. De greide ikke stilen til mennene som dominerte der de var nå, fortalte de.

Ellen er stolt over bedriftene som er med på prosjektet. Hun forteller om stor vilje til å bli gode arbeidsplasser for både kvinner og menn. En bedriftsleder tok sjøl en runde i bedriften for å fjerne

plakatene med avkledde damer. Det er jo ingen som har det sånn i stua hjemme, hvorfor skal de ha det på jobben, sa han.

Folks liv passer ikke alltid inn i statistikkene

På skolen ser Ellen ungdom som veit hva de vil og som når målet sitt sjøl om de møter motgang. Det er ikke alt som kommer fram i offentlige statistikker, sier Ellen, der kan en suksesshistorie til og med bli det motsatte.

Hun forteller om ei smilende og stolt jente hun har bilde av på veggen over pulten sin. Jenta hadde et mål i livet, og det var å bli kranfører. Før du kan ta kranførerkurs, må du være 18 år, derfor gikk jenta på skolen hos Ellen til hun ble gammel nok. Da slutta hun og begynte på kurset.

En dag året etter så folk på skolen ei svær kran komme kjørende. I førerhuset satt jenta. Hun parkerte midt i skolegården så alle var nødt til å se henne.

– I statistikken er denne jenta en frafallen fordi hun slutta skolen før hun var ferdig, men i virkeligheten er dette ei suksesshistorie! Hun nådde målet sitt, og var så stolt av det hun hadde fått til. Se det smilet!, sier Ellen.

ARBEIDSLIV

Av Unni Rustad, 2008

Last ned | Del

Meldinger ved utskriftstidspunkt 23. oktober 2026, kl. 01.38 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.